

MINISTRI KÄSKKIRI

Tallinn

06.02.2024 nr 24

„Elva pritsimaja, 1907“ kultuurimälestiseks olemise lõpetamine

Käskkiri antakse muinsuskaitseaduse § 20 lõike 1 punkti 6 ja lõike 2 alusel, arvestades haldusmenetluse seaduse § 64 lõiget 2.

- 1. Lõpetan ehitismälestise „Elva pritsimaja, 1907“ (kultuurimälestiste registri nr 7137; asukoht Tartu maakond, Elva vald, Elva linn, Tuletõrje tn 4, KÜ 17007:002:0064) kultuurimälestiseks olemise. Hoone on hävinud.**
- 2. Tunnistan kehtetuks kultuuriministri 20.03.1997 määruse nr 12 „Kultuurimälestiseks tunnistamine“ punkti 255 ning kultuuriministri 05.02.2018 käskkirja nr 20 „Elva kultuurimälestiste kaitsevööndite muutmine ja Elva metsakalmistu piiri määramine“ punkti 13.**

Muinsuskaitseametil teha käskkiri teatavaks hoone omanikule ja Elva Vallavalitsusele ning kanda mälestiseks olemise lõpetamine kultuurimälestiste registrisse ja ajakohastada andmed riigi maakatastris.

Käskkirja on võimalik vaidlustada 30 päeva jooksul käskkirja avaldamisest Riigi Teatajas, esitades kaebuse halduskohtusse halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud tingimustel ja korras.

Kultuurimälestiseks olemise lõpetamise asjaolud ja menetlus

Elva pritsimaja võeti kultuurimälestisena kaitse alla kultuuriministri 20.03.1997 määruse nr 12 „Kultuurimälestiseks tunnistamine“ punktiga 255 ning on kantud kultuurimälestiste registrisse numbriga 7137.

Kultuuriministri 05.02.2018 käskkirjaga nr 20 „Elva kultuurimälestiste kaitsevööndite muutmine ja Elva metsakalmistu piiri määramine“ punktiga 13 vähendati Elva pritsimaja mälestise kaitsevöönd 50lt meetrilt hoone kontuurist krundi piirini.

Puidust tuletõrjehoonetest on Eestis üksikmälestisena riikliku kaitse all 1930. aastatel ehitatud Kilingi-Nõmme tuletõrjedepoo (reg-nr 16649) ja Kärkla tuletõrjemaja (reg-nr 23565). Mitmeotstarbeliste ruumidega tuletõrjehoonetest on muuhulgas kaitse all Tallinnas asuvad

Pritsimaja (reg-nr 1244), Tselluloosi- ja paberivabriku tuletõrjemaja (reg-nr 8624) ning Tuletõrjehoone Raua tn 2 (reg-nr 3120) ja Narva tuletõrjehooned 19. saj (reg-nr 14041).

Elva pritsimaja hoone valmis 1908. aastal. Hoone ehitas Elva Priitahtliku Tuletõrjujate Selts, mis asutati 1907. aastal. Hoone oli osaliselt kahe-, osaliselt ühekordne, sindelkattelise viilkatusega ja laudisega kaetud rõhtpalkseintega. Algselt olid hoone akendel neljas osas avanevad aknaluugid ja juugendlikud piirdedetailid (eemaldati 1920. aastate keskel remondi käigus) ning hoone kahekordne osa oli kolmandiku võrra kitsam. Seltsi teatri- ja kontserdimaja projektiga olid hoone ühekordsesse ossa kavandatud saal näitelavaga, esinejate riietusruumid, rekvisiitide ruum ja veranda ning kahekordsesse ossa fuajee, eestseisuse tuba, naistetuba, puhvetiruum, pritside ruum ja ökonoomi korter. Hoone avar saal, millel oli kitsa laudisega kaetud silinderlagi, mahutas pea kogu tollase Elva elanikkonna, u 500 inimest. Hoones korraldati tuletõrjujate väljaõpet ja erinevaid üritusi, seal tegutsesid puhkpilliorkester, laulukoor ning näite- ja tantsuring. Elva üldise ruumipuuduse tõttu toimetasid seltsimajas ka kirik, kohtusaal, kool, raamatukogu jm. Juba 1910. aastal laiendati seltsimaja teist korrust ning 1921. aastal rajati jalutussaal. Hoone lõunapoolses otsas paiknenud 4-korruselise voolikukuivatamistorni sai hoone alles 20. sajandi keskel. Päästetegevust jätkati hoones kuni 1995. aasta kevadeni.

10.04.2023 Elva pritsimaja põles. Muinsuskaitseamet tuvastas paikvaatlusel, et põlengus hävis hoone torn, katus, seinad ja detailid.

Muinsuskaitseamet kaalus 29.08.2023 mälestise taastamise põhjendatust ning asus seisukohale, et Elva pritsimaja puhul oli küll Eesti kontekstis tegemist ainulaadse tuletõrjeseltsi hoonega, kuid selle taastamine ei ole põhjendatud. Ehitismälestisena ei ole tegemist olulist riiklikku avalikku huvi omava sümbolhoonega, puudub ühene algne arhitektuurne lahendus, mida taastamisel aluseks võtta ja puuduvad ka taastamiseks vajalikud täpsusastmes alusmaterjalid (ülesmõõdistamise joonised vms). Arvestades eelnevat algatas Muinsuskaitseamet mälestiseks olemise lõpetamise menetluse (muinsuskaitseaduse, edaspidi MuKS, § 20 lg 1 p 6 alusel).

Kuivõrd Elva pritsimajast on säilinud vaid mõned seinaosad ja avatäited ning neid kirjeldav teave on fikseeritud 2004. aastal koostatud muinsuskaitse eritingimustes, siis leiti, et MuKS § 39 lg 5 kohase ehitist fikseeriva uuringu tellimine ei ole vajalik.

Menetluse läbiviimise ajal oli Elva pritsimaja hoone põlengujärgses seisukorras.

22.09.2023 saatis Muinsuskaitseamet Elva Vallavalitsusele ja hoone omanikule tutvumiseks mälestiseks olemise lõpetamise käskkirja eelnõu. Nii omanik (13.10.2023) kui ka Elva Vallavalitsus (16.10.2023) esitasid nõustuva arvamuse.

Ettepanekut arutati kultuuriministrit nõustava Muinsuskaitse Nõukogu 21.11.2023 koosolekul. Nõukogu otsustas ettepanekut toetada.

Mälestiseks olemise lõpetamise põhjendus

Elva pritsimaja puhul oli tegemist 20. sajandi algusele iseloomuliku pritsi- ja seltsimajaga, millel oli Elva ajaloos nii ühiskondlik kui ka seltsieluline oluline roll. Viimastel aastakümnetel hoone aktiivses kasutuses ei olnud.

Elva pritsimaja 2023. aasta põlengus hävisid lisaks põhikonstruktsioonidele ka hoone väärtuslikud detailid, nagu saali kitsa laudisega kaetud silinderlagi, hoone tahveluksed ja avade piirdelauad, ning voolikukuivatamistorn. Kuivõrd Elva pritsimaja hoone kõik algse konstruktsiooni säilinud osad on põlengu- ja veekahjustustega, siis hoone restaureerimine ei ole

võimalik. Tehniliselt on võimalik kaaluda vaid hoone täiemahulist taastamist, st koopiana üles ehitamist.

Hävitatud või rikutud mälestis taastatakse, kui see on asjaolusid arvestades põhjendatud (MuKS § 39 lg 1). Kultuurimälestise koopiana taastamine on õigustatud juhtudel, kui tegemist on avalikkuse kõrgendatud huvi või sümbolväärtusega hävinenud hoonega. Lisaks võib kaaluda mälestise staatuse säilitamist juhtudel, kui koopiana valminud hoonel on oluline roll hoonete ansamblis. Elva pritsimaja puhul ei ole need tingimused täidetud. Hoone taastamine oleks omaniku kohustus ning taastamisega kaasneksid talle märkimisväärsed kulutused.

Haldusmenetluse seaduse § 64 lg 3 järgi arvestatakse akti kehtetuks tunnistamisel muu hulgas selle tagajärgi isikule, haldusakti andmise menetluse põhjalikkust, haldusakti kehtetuks tunnistamise põhjuseid ning muid tähtsust omavaid asjaolusid. MuKSi § 3 lg 8 järgi tuleb lähtuda avalike huvide ning igaühe õiguste ja vabaduste tasakaalustatuse ning proportsionaalsuse põhimõttest.

Mälestiseks olemise võib lõpetada, kui mälestis on hävinud ja selle taastamine ei ole põhjendatud (MuKS § 20 lg 1 p 6). Elva pritsimaja ei esinda enam Eesti ainelise kultuuripärandi väärtuslikumat osa, kuna see on hävinud ja hoone koopiana taastamine ei ole põhjendatud. Eelnevast lähtudes on põhjendatud lõpetada Elva pritsimaja mälestiseks olemine. Nii lõpevad ühtlasi muinsuskaitseadusest tulenevad mälestise kasutamise, hooldamise, renoveerimise jm piirangud omaniku jaoks.

(allkirjastatud digitaalselt)

Heidy Purga

